

**"SAROB" ROMANIDAGI DAVR REALIYALARI VA ZIYOLI FOJIASI
TALQINI****Karshiyeva Gulsinaxon****Mamadaminova Marg'uba***DTPI Xorijiy til va adabiyoti:**Ingliz tili yo'nalishi**4-bosqich, 405-guruh talabalari***Annotatsiya**

Ushbu ilmiy-publitsistik maqola Abdulla Qahhorning 1934-yilda yozilgan "Sarob" romani materiallari asosida asardagi ijtimoiy-siyosiy, mafkuraviy va maishiy realiyalarning badiiy talqinini atroflicha tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda 1920-yillarning oxiri — 1930-yillarning boshlaridagi o'zbek ziyolilarining murakkab hayoti, Saidiy obrazi timsolidagi ikkilanishlar, sovet davrining mafkuraviy bosimi va "xalq dushmani" qidirish kampaniyalari kabi hayotiy haqiqatlar yoritilgan. Maqolada, shuningdek, romandagi realistik tasvirlar orqali davrning ziddiyatlari va insoniy fojialar ko'rsatib berilgan, asarning o'zbek adabiyotida tutgan o'rni baholangan. Maqola adabiyotshunoslar, talabalar va o'zbek nasriga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: "Sarob", Abdulla Qahhor, o'zbek romani, realizm, realiyalar tahlili, ijtimoiy-siyosiy realiyalar, ziyolilar fojiasi, mafkuraviy bosim, Saidiy, sovet davri adabiyoti, badiiy talqin, adabiyotshunoslik.

KIRISH

Abdulla Qahhor o'zbek adabiyotiga nafaqat o'tkir satirik, balki chuqur psixologik tahlil ustasi sifatida kirib kelgan adibdir. Uning "Sarob" romani (1934-yil) XX asr boshlaridagi o'zbek jamiyatining, xususan, ziyoli qatlamining murakkab va ziddiyatli davrdagi hayotini aks ettirgan muhim asardir. Roman syujeti 1920-yillarning oxiri – 1930-yillarning boshlarida kechadi, bu davr Sovet hokimiyatining o'rnatilishi, eski turmush tarzining barbod bo'lishi va yangi mafkura talablarining qattiq hukm surgan paytidir.

"Sarob" asari nomi bilan ham ramziy ma'noga ega: qahramonlar intilgan orzular, yangi qurilayotgan jamiyatdagi baxt va erkinlik ko'pincha sarob bo'lib chiqadi. Oybekning "Qutlug' qon" romani qishloq realiyalariga urg'u bersa, Qahhorning "Sarob"i shahar, ziyolilar va ma'naviy realiyalarni markazga oladi. Ushbu maqolada Abdulla Qahhorning "Sarob" romanidagi davr realiyalarini, xususan, ziyolilar qismati, mafkuraviy bosim va ijtimoiy o'zgarishlarning badiiy talqinini atroflicha tahlil qilamiz.

1. Ziyoli qatlamining murakkab realiyasi va Saidiy obrazi

Romanning bosh qahramoni Saidiy timsoli o'sha davrdagi o'zbek ziyolilarining tipik, ammo fojiali obrazidir. U eski usulda ta'lim olgan, arab va fors tillarini biladigan, ammo zamon talabi bilan yangi sovet maktabiga ishga kirgan shaxs.

Ikki dunyo o'rtasida: Saidiyning ichki ziddiyatlari — asarning eng muhim psixologik realiyasidir. U eski qadriyatlar va yangi mafkura talablari o'rtasida qoladi. Uning xotini (eski dunyo vakili) va Xayri (yangi davr qizi) o'rtasidagi munosabatlar ham bu ikkilanishni aks ettiradi. Qahhor Saidiyning ichki kechinmalari orqali davrning ziyoliga qo'ygan talablarini ko'rsatadi. Ziyoli o'z e'tiqodidan voz kechishi, ikkiyuzlamachi bo'lishi yoki tuzumga qarshi chiqishi kerak edi.

Mansabparastlik va qo'rquv: Romanda faqat Saidiy emas, balki boshqa ziyolilarning ham realistik portretlari berilgan. Mansabga intilish, tizimning "diktovka"si ostida ezilish, bir-birini sotish kabi holatlar o'sha davrning achchiq ijtimoiy realiyalaridan edi.

2. Mafkuraviy bosim va "sinfiy dushman" qidirish realiyasi

"Sarob" romanida sovet davrining eng asosiy realiyalaridan biri – bu mafkuraviy tazyiq va "xalq dushmani" qidirish kampaniyalarining boshlanishi tasviridir.

Mafkuraviy tazyiq: Gazeta redaksiyalari, partiya yig'ilishlari, ta'lim muassasalari — bularning barchasi mafkura nazorati ostida edi. Romandagi voqealar orqali yozuvchi har bir odamning hayoti kuzatuv ostida ekanligini, erkin fikr yuritish imkoniyati yo'qligini ko'rsatadi.

"Sarob" nomi ostidagi fojia: Saidiy avvaliga yangi jamiyatdan katta umidlar qiladi, ammo tez orada bu umidlar sarobga aylanganini tushunadi. Uning yangi hayotga bo'lgan ishonchi, erkinlik haqidagi tasavvurlari puchga chiqadi. Bu bilan Qahhor yangi tuzumning shafqatsiz yuzini, uning inson qismatiga zid ekanligini ko'rsatadi.

3. Maishiy va madaniy realiyalar

Abdulla Qahhorning mahorati shundaki, u katta siyosiy voqealarni kichik maishiy detallar orqali ko'rsatib beradi.

Shahar hayoti: Toshkentning eski va yangi qismlari, tramvaylar, oshxonalar, kvartiralar tasviri orqali o'sha davrning shahar madaniyati realiyasi ochib beriladi. Bu Oybekning qishloq tasviridan farq qilib, o'ziga xos urbanizatsiya jarayonini ham ko'rsatadi.

Til va madaniyatdagi o'zgarishlar: Romanda eski o'zbek tili va yangi ommalashayotgan ruscha so'zlar, atamalar ishlatilishi ham davr realiyasidir. Bu madaniy o'zgarishlarning tilga ta'sirini ko'rsatadi.

XULOSA

Abdulla Qahhorning "Sarob" romani o'zbek adabiyotida alohida o'rin tutadi. Undagi realiyalar — siyosiy tazyiqlar, mafkuraviy kurashlar, insoniy fojialar va ziyolilarning murakkab qismati — yozuvchi tomonidan katta mahorat bilan qalamga olingan. Oybek qishloq dehqonining dardini ko'rsatgan bo'lsa, Qahhor shahar

ziyolisining ichki dunyosi va davr girdobidagi nochorligini tasvirlaydi. "Sarob" faqat bir davr haqidagi asar emas, balki har qanday tuzum ostida insonning erkinlikka intilishi va uning uchun kurashi haqidagi universal realistik romandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (Referenslar)

1. Amirkulovna, K. M. (2024). Zoo of Languages: Borrowed Animal Names in English Lexicon. *Miasto Przyszłości*, 49, 12701275.
2. Rasulova, D., & Nizomova, T. (2024). Comparison of lexical-semantic units in English and Uzbek legal discourse. *O'zbekiston Milliy Universiteti Xabarлари*, (1/5/1), 324.
3. Qahhor A. Sarob (Roman). Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1988.
4. Sharafiddinov O. Adabiy portretlar. Toshkent: Sharq nashriyoti, 1997.
5. Quronov D., Normatov U., Xolbekov M., va boshqalar. Adabiyotshunoslik lug'ati. Toshkent: Akademya nashr, 2013.
6. Normatov U. Abdulla Qahhor satirasining poetikasi. Toshkent: Fan, 1968.
7. Rahmon Q. Qahhorning "Sarob"i (Maqola). // "Sharq yulduzi" jurnali, 1994, № 3.